

Typy majetko-právních vztahů a změn na komorních statcích olomouckých biskupů za biskupa Bruna.

Lukáš Führer

Lenka Plisková

25. května 1272 byla v Olomouci vydána listina biskupa Bruna ze Schauenburku (1254 – 1281). Bruno v této listině po poradě a se souhlasem olomoucké kapituly mění statek Žopy (Zepy) na Holešovském panství (Holzowe) za ves Zubřice (Zubricy) na panství Keleckém (Ghelz), patřící dle dědičného práva Jindřichovi z Přílepy (Pryelep). Hodnota vsi Žopy s jejím příslušenstvím byla však vyšší než nově získané Zubřice. Odhadovaný rozdíl těchto hodnot byl Jindřichem vyrovnán vyplacením 28 hřiven stříbra. Následně Bruno kupuje jinou ves Polom (Polon)¹ s poli a lesem od Kateřiny.²

Biskup Bruno ve výše uvedené listině provádí výměnu majetku a získává ves Zubřice na Keleckém panství. Toto panství je podle Ladislava Hosáka jedním z komorních statků olomouckých biskupů.³ Mimo Kelecké panství dále uvádí jako komorní panství panství Vyškovské, Chrlické, Svitavské, Mírovské, Bělkovické, Kroměřížské, Budišovské, Libavské, Hukvaldské, a dále enklávy ve Slezsku, panství Osoblažské a Tlustomostské. Biskup Bruno se zde nemalou měrou zasadil o změny majetkových poměrů a právě tyto majetkové poměry ve výše jmenovaných panstvích (souhrnně označených za komorní statky) nás budou nadále zajímat. Pokusíme se tedy zde tedy pro příklad uvést několik listin týkajících se majetko-právních problémů a místně omezené na výše stanovenou oblast a snad i nějak typologizovat. Neklademe si zde za úkol podat podrobný výčet všech listin námi sledované oblasti (což by bylo zcela nemožné během čtyř dnů práce), ale chceme alespoň ukázat typy majetkových manipulací biskupa Bruna.

Sledované listiny můžeme rozdělit z diplomatického hlediska do dvou základních kategorií. Do jedné skupiny patří pak listiny Brunem přijaté, druhou skupinu tvoří listiny jím vydané. První skupinu listin, tedy listiny Brunem přijaté jsou

---

¹ Ves Polom zanikla u Rajnochovic, kde je trať Polomsko. HOSÁK, Ladislav: Historický místopis země Moravskoslezské. Praha 1938, 2004, s. 284.

² CDB V/2 662, s 293 – 294.

³ HOSÁK, Historický místopis, s. 425.

v námi zkoumané oblasti vydávány v panovnické kanceláři a týkají se převážně hospodářsko-majetkových a právních vztahů, jak je vidět například v listině vydané 11. prosince 1248, v níž povolil král Václav I., aby Bruno přenesl trh z Měnína do Žatčan⁴. Dalším podobným případem je listina vydaná ke stejnému dni, kde král Václav I. postoupil Brunovi mýto ve Vyškově.⁵ Jiným příkladem může být také listina krále Přemysla Otakara II., který v roce 1261 daroval Brunovi újezd hulínský s městečkem a vesnicemi Pravčicemi, Němčicemi a Starou vsí.⁶ Listiny přijaté Brunem jsou zde vydávány výhradně královskou kanceláři a král zde Biskupovi uděluje nebo povoluje jistá práva. Předmětem poslední jmenované listiny je již vlastní majetková transakce, kterou pak můžeme vidět častěji na úrovni biskup Bruno – jiný šlechtic (viz. níže).

Do druhé kategorie patří listiny Brunem vydané. Biskup Bruno během svého pontifikátu vydává celkem 121 listin. Tyto listiny by šly rozdělit na listiny vydané pro církevní záležitosti, kterých je 45 kusů a listiny vydané pro záležitosti světské, kterých máme 68. Osm zbývajících listin je na pomezí mezi oběma skupinami. Ve skupině listin vydaných pro světské účely nalezneme pak 5 konfirmací starších listin, 56 listin týkajících se převodu nebo udělení statku a zbývajících 5 listin se týká jiných světských záležitostí.⁷ Listiny které jsou předmětem našeho zájmu, tedy listiny týkající se majetkových dispozic pro námi stanovenou oblast můžeme dále rozdělit na listiny lenního charakteru a ty ostatní.

Nejvíce listin ve sledované oblasti spadá do kategorie listin lenních. Zde je výčet několika z nich: 1268 uděluje Bruno lénem ves Modřice Meinhardtovi z Modřic, CDM IV, č. 11.⁸
1274 uděluje 1 díl Modřic bratrům Františkovi a Albertovi Stokfisch, CDM IV, č. 87.
1275 dal Bruno lénem celou ves Žatčany Bertoldovi a Jindřichovi Saským, CDM IV, č 116.

---

⁴ CDB IV/1, 152, s. 252.

⁵ CDB IV/1, 151, s. 251.

⁶ CDB V/1, 283, s. 419 – 421.

⁷ Srov. SOVADINA, M.: Lenní listiny biskupa Bruna. SAP 24/1974, s. 429 – 430.

⁸ Zde neuvádíme plné znění dispozičního jádra listiny se všemi vesnicemi, opět pouze pro sledované oblasti. Pro výčet všech lenních listin biskupa Bruna viz. SOVADINA, Lenní listiny, s. 430.

1270 dal Bruno lénem Kateřině Komárovice, Branky, Babice, Tučapy, Pacetluky a lány u Kelče, CDB V/2 609, s. 209. atd.

Z výše zmíněného výčtu může být zřejmé, že velké množství Brunem vydaných listin se tedy týká udělení lén biskupem jiným šlechticům. Biskup Bruno je považován za zakladatele lenního systému, i když vazaly známe již od biskupa Roberta (1202 – 1240). Teprve však až za Bruna vzniká vyspělý lenní systém, založený na západoevropském právu.⁹ Brunovy lenní listiny rozebral podrobně již Sovadina ve své práci o lenním systému biskupa Bruna (viz pozn. 8), nebudeme se tím zde více zabývat.

Druhou skupinu jsme označili jako „ostatní“. Listiny v této skupině se týkají se jiných typů změn majetko-právních poměrů než udělení léna. Biskup statky, vsi, popřípadě jen části vsí či lány prodává, kupuje popřípadě daruje. Důkazem toho může být například listina rozebraná výše z 25. května 1272, nebo např. listina z 25 listopadu 1273, kde prodává biskup Heřmanovi Mohelnice a vesnice k ní přiřazené.¹⁰ Typů takovýchto změn v držbě majetků je celá řada. Je zbytečné listiny nějak dále členit, větší skupinou jsou pouze listiny, kterými Bruno stvrzuje svou kolonizační snahu. Mimo udělování lén je biskup Bruno také znám především svou kolonizační aktivitou a samozřejmě i v těchto snahách musí figurovat jisté majetkové transakce. Například v roce 1258 daroval Bruno k vysazení 66 lánů lesa v újezdě staříčském¹¹, nařizuje k roku 1266 Oldřichovi založit ves Hermannsdorf apod.

Tato kolonizační aktivita je mj. pevně sepjata se zakládáním nových lokací. Tak Bruno zakládá na námi stanoveném území k roku 1269 Brušperk¹², nebo v Kroměříži dal vystavět hrad.¹³

Závěrem bychom chtěli upozornit asi na následující věc. Stanovili jsme typy majetkových transakcí biskupa Bruna na území komorních statků olomouckých biskupů. Biskup Bruno zde tedy přijímá listiny z královské kanceláře a naopak vydává listiny jednak lenní, ale nemálo jiných listin pro změnu majetkové držby na území komorních statcích biskupů olomouckých, z nichž větší skupinu tvoří listiny

---

⁹ Tady vyvstává důležitá však otázka, zda se lenní systém byl ovlivněn podle práva Magdeburského či jiného, např. Saského zrcadla. Řešení však necháme na jinou práci.

¹⁰ CDB V/2 717, s. 367.

¹¹ CDB V/2 145, s. 232.

¹² CDB V/2 597, s. 189. Listina je však pochybná.

¹³ CDM III, s. 406.

související s kolonizační aktivitou biskupa. Je tedy jasné, že ačkoliv je Bruno znám především svou lenní a kolonizační aktivitou, nemůžeme zapomínat na Brunovu celkovou schopnost umě disponovat s majetkem a zasahovat do majetkových poměrů na rozsáhlém území olomouckých biskupů.